

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 din. za inosestletno 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglašni po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. čk. rač. 71.753. Telefon 45-86

Vprašanje naše meje Za boljši položaj državnih uslužbencev

Ze večkrat smo v »Učiteljskem tovarišu« razpravljali o veliki važnosti in pomembnosti ter o nujni potrebi sistematične pozornosti in podpore obmejnemu šolstvu in obmejnemu krajem sploh. V današnjih časih, ko nam negotovost rahlo žive, ko nam splošni svetovni položaj, zaradi vojne psihoze, narekuje še posebno pažnjo naši meji, ki mora biti trdna, odporna in mezlomljiva, v teh časih stopa v ospredje še bolj in mnogo izraziteje nego doslej, vprašanje naše meje. In v teh razburkanih časih, ko ne more nobena nevtralna država z gotovostjo izjaviti, da se ji bo posrečilo ostati izven vojne vihrice, ko so vse naše misli in tudi skrbi posvečene prvenstveno obrambi naše domovine in svobode, se kažejo kvarne posledice dejstva, da se je na odločujočih mestih polnih dvajset let vedno zapostavljalo vprašanje naše meje, in je ostal ta problem povsem nerešen. Šele v zadnjih dveh letih, od trenutka, ko so se začeli pojavljati prvi grozeči oblaki na obzorju Evrope, je po zaslugi živahnije privatne iniciative skrb za obmejno šolstvo in obmejno prebivalstvo nekoliko narasla. Da popravimo grehe preteklosti je treba vsaj sedaj — ko smo šele zaradi preteče nevarnosti spoznali važnost tega vprašanja, prijeto pridno za delo.

Obmejno prebivalstvo je v ogromni večini, to velja pred vsem za severno mejo, gospodarsko povsem odvisno od tujega kapitala. Razumljivo je tedaj, da se je temu ljudstvu vsiljevala tudi tuja miselnost, kar mu je v najboljšem primeru silno zmanjšalo narodno zavest in mu vzelo narodni ponos. Posledice tega so povsem jasne. — Mlačnež ne bo nikoli dober borec za sovobodo — za domovino. Da je bilo razdiralno delo tujega kapitala toliko laže, bo razumel vsakdo, ki mu je znano, da so mnoga šolska poslopja ob meji v najslabšem stanju, a kljub temu imajo nekateri šole silno obsežne šolske teritorije. Učenci s pomanjkljivo obleko in slabo obutvijo, če jo sploh imajo, morajo hoditi po več kilometrov do šole, da stopijo potem v vlažne in hladne prostore, v katerih kurjava prav nič ne zaleže. Ti kraji so se smatrali stalno bolj za kazenska mesta za vse uradništvo, pa tudi za učiteljstvo, čeprav to niso bili, in prav zaradi tega je bilo opaziti stalno pomanjkanje učnih moči na obmejnih šolah.

Večkrat smo naglašali, sklepi našega odseka za obmejno šolstvo nam to potrjujejo, da je treba v prvi vrsti dvigniti obmejno šolstvo, da bomo potem lahko dvigali samozavest in narodni ponos med obmejnimi prebivalstvom in utrjevali v njem odpornost do tuje miselnosti. Nujno potrebno bi bilo žrtvovati nekaj milijonov za moderna šolska poslopja, kajti če kje, tedaj bi se brez dvoma prav tu ta žrtev najbolj obrestovala. Na te šole bi moralo priti najboljšje učiteljstvo, ki bi pa moralo imeti povsem urejen svoj gmotni položaj. Posebna obmejna doklada bi ga morala obvarovati vseh nepotrebnih skrbi za svoj obstanek, kakor tudi za obstanek svoje družine, da bi moglo vso svojo pozornost, vse svoje sile in sposobnosti posvetiti edino enemu vprašanju — dviganju narodne zavesti, krepitvi odpora proti tuji miselnosti in vzgoji ljudstva k treznemu in kritičnemu presojanju vseh tujih demagoških gesel, ki jim je namen odtujiti nam obmejno prebivalstvo in s tem oslabiti našo mejo.

Prav tako važna kot je gmotna preskrba učiteljstva je tudi gospodarska okrepitev prebivalstva ob meji. Ni naš namen in tudi nismo upravičeni dajati nasvete, kako naj se to izvede, pač pa hočemo samo naglasiti, da bo vsako prizadevanje za dviganje narodnega ponosa in zavesti, vsaka vzgoja k ljubezni do naroda in države brezuspešno, dokler je ondotno ljudstvo v gospodarski odvisnosti od tujega kapitala. Delo učiteljstva bo rodilo gotove uspehe le tedaj, če se bo ljudstvo, ki živi v bedi in pomanjkanju, zavedalo, da je ves narod v opazju enoten in odločen pomagati mu do popolne osamosvojitve, a dokler ne bo zadostnih sredstev za vse to, pa mu bo stal ob strani in mu z raznimi izdatnimi sredstvi lajšal bedo in gorje. Božična akcija, ki so jo v zadnjih dveh letih izvedle naše učiteljice, je morda prva stopnja pri izvrševanju tega programa. Učiteljstvo, ki se mora samo boriti s stalnimi gmotnimi skrbi in brigami, a ima tudi edino priliko opazovati, kako nepopisni bedi je prepuščeno naše obmejno prebivalstvo, je s tem svojim delom v zadostni meri dokumentiral svojo pripravljenost požrtvovalno sodelovati pri reševanju tega veličnega problema. Z uspešno izvedenim božičnim obdarovanjem več stotin otrok pa je učiteljstvo tudi dokazalo, da je sposobno iniciativno posegati v tako važno delo, s tem pa si je pridobilo pravico do vsestranske podpore in tudi priznanja za svoj trud.

Ako smo naglasili tudi potrebo posebnih doklad za učiteljstvo, ki deluje ob meji, nismo tega smatrali kot posebno nagrado za izvršeno delo, marveč le zato, da je to učiteljstvo rešeno morečih gmotnih skrbi. Le tako učiteljstvo se bo moglo povsem posvetiti

V »Politiki« od 16. januarja je priobčil univerzitetni profesor dr. Mihailo Ilič pod gornjim naslovom članek, ki ga s pišečevim dovoljenjem zaradi vsebinske pomembnosti priobčujemo v celoti.

Položaj državnih uslužbencev se lahko motri iz moralnega in gmotnega stališča. Toda v enem, kakor tudi v drugem pogledu ta položaj ni niti dober niti znošen.

Začnimo z gmotnim položajem, ker primum vivere... splošno znano je dejstvo, da dohodki državnih uslužbencev ne ustrezajo njihovim potrebam in tudi niso v pravem sorazmerju s tržnimi cenami ter ni treba o tem zgubljati niti besed. Moglo bi se samo konstatirati, da je država zelo počasna pri zviševanju dohodkov, ko cene naraščajo, zelo hitra pa pri njihovem znižanju, ko cene padajo. S tem samo pokaže, da na lastno škodo oddvaja svoj interes od interesa svojih uslužbencev. Kajti finančni prihranki, pridobljeni tem potom, se res pridobivajo na škodo državnih uslužbencev, toda tudi na škodo državne službe, a to pomenja na škodo države same. Končno je že davno bilo ugotovljeno, da je dobro plačani uslužbenec prav za prav najcenejši uslužbenec.

Ko se govori o plačah državnih uslužbencev, se ne more iti preko dveh krivic, od katerih ena zadeva mnoge aktivne, a druga mnoge upokojene uslužbenca.

Logično bi bilo, da se za enako delo daje tudi enaka nagrada. Nihče bi tudi ne mogel imeti ničesar proti temu, da država, upoštevajoč gotove socialne momente, daje v določenih primerih večjo nagrado. Toda pri nas so iznašli pogoje, na osnovi katerih se, nasprotno temu, plače znižujejo. Tako žena uslužbenec, poročena z državnim uslužbencem, ne prejema od države za svoje delo tako nagrado, kakršna za isto delo prejema vsak drug uslužbenec, nego mnogo manjšo. Ta neenakost, že načelno obsodbe vredna, to obsodbo še bolj zasluži, ako se upošteva, da tudi ta večja nagrada sama ne odgovarja v zadostni meri vloženemu trudu in delu. Lahko si mislimo, na kaj se pride, ako se ono, kar je že itak nezadostno, še znižuje.

To neenako postopanje nasproti celokupnim vrstam aktivnih uslužbencev uporablja država tudi nasproti svojim upokojencem. Ona je v tem pogledu naredila popolno razliko z ozirom na to, ali so odšli v pokoj pred sprejetjem nekega gotovega zakona, ali po njegovem sprejetju. In tako imate ljudi, ki so enako število let služili v istem položaju, ki pa kot upokojenci vendar le nimajo enake pokojnine. Prav tako je kot bi eni služili v eni državi, drugi v drugi.

Obe ti dve krivici je treba čimprej odpraviti. Kajti zares je strašno, da te obstojajo v državi, katere prejšnja in sedanja ustava jasno predpisuje, da ona »ima, v interesu celote... pravico in dolžnost intervenirati v gospodarskih odnošajih državljana, v duhu pravice...« Kako bo država ta duh pravice mogla uveljaviti med navadnimi delodajalci in delavci, ko tako postopa s svojimi lastnimi uslužbenci, in kako ona, teptajoč pozitivne odredbe svojega lastnega osnovnega zakona, misli obvarovati kvalifikacijo, potrebno za interveniranje v odnošajih med delodajalci in delavci!

To kar se tiče gmotnega položaja državnih uslužbencev. V pogledu njihovega moralnega položaja ni stvar nič boljša.

Najmanj, kar bi se moglo nuditi uslužbencu, je sigurnost obstanka v službi in napredovanja v njej. Toda ta sigurnost, na žalost, ne obstoji niti v eni niti v drugi smeri. Znano je, da imamo dve vrsti napredovanja: po periodičnih povišicah in po skupinah. Prvo napredovanje je avtomatično, drugo ni. To pomenja, ko so izpolnjeni pogoji za periodični povišek, — povišica mora biti dana, a ko so izpolnjeni pogoji za skupino, — skupina se ne mora, nego se samo lahko da.

Avtomatično napredovanje bi moralo ublažiti predvideni sistem dobivanja skupin. Samo to ublaženje ni zadostno in tudi ne ustreza temu smotru. To se vidi po rokkih povišicah in po njihovi višini. Prav za prav sledijo drugim rokomi le neznatne povišice. Poleg tega pri največjem številu skupin, kjer obstojajo povišice, se pravica za njihovo pridobivanje krije z rokomi za povišico v skupini, ker oba roka sta določena na tri leta. Kot bi se že v naprej hotelo obvestiti prizadete, da z napredovanjem v skupino po izpolnitvi pogojev za to ne bo nič, a na mesto skupine je

zato predvidena periodična povišica. Zaradi tega bi moral biti rok za periodično povišico znižan na dve leti, da bi se na ta način ta povišica oddvojila od napredovanja v skupini.

Razlog, zakaj se tudi za skupine ni uporabilo načelo avtomatičnega napredovanja, se nahaja navadno v njegovem nasprotju s potrebo izbire med uslužbenci. Čeprav se upošteva tudi upravičenost tega razloga, vendar ne bi smel dobiti tako širok obseg. Namesto, da je napredovanje v skupino popolnoma prepuščeno na voljo administrativne oblasti, bi se morali od tega izvzeti vsaj primeri, ko uslužbenec napreduje v skupinah, a ostane v istem položaju, ker tedaj ni govora o kaki izbiri, ki obstoja edino takrat, ko gre za nov položaj. Poleg avtomatičnega napredovanja po periodičnih povišicah bi bilo torej nujno potrebno uvesti tudi avtomatično napredovanje po skupinah v istem položaju.

Kar se tiče napredovanja po skupinah, ko gre za nov položaj, in se že zaradi izbire prepušča to izven uporabljanja načela avtomatičnega napredovanja, se je torej treba pobrigati, da bi bila vsaj ta izbira pravilna in ne samo izgovor za uresničenje povsem drugih smotrov. Kajti kakor sedaj stoji stvar, je možno, da ministri dodelijo tudi več skupin in več položajev uslužbencem, ocenjenim n. pr. samo dobro, a puščajo v istih skupinah in v istih položajih odlično ocenjene uslužbenca. Toda, ko se ocenjevanje, ki ga vrši administracija, kateri načelujejo isti ministri, tako malo upošteva, tedaj se zares lahko vprašamo, zakaj to ocenjevanje sploh obstoja.

Sistem napredovanja državnih uslužbencev je torej treba preurediti, da bi boljše vplival predvsem na njihov moralni, a nato posledno tudi na njihov materialni položaj.

Državni uslužbenec kot že samo ime pove, služi državi. Toda obstoja težnja postaviti ga v službo stranke. Ta težnja se kaže še prav posebno pri onih strankah, ki v nasprotju z dejstvom, da stranke in režimi minejo, a država ostane, zelo želijo izenačiti sebe z državo. Iz tega nepravilnega izenačenja iz-

Tretji draginjski razred

Večina učiteljev živi na deželi, ki je obsojena v tretji draginjski razred. Vsi ti prejemajo draginjske doklade tretjega razreda. Če smemo te doklade sploh še »draginjske« imenovati. Draginja je namreč v bujni rasti, nasprotno od nje pa draginjske doklade splošno pranje pravičnega.

Tretji draginjski razred je obsojen na manjše prejemke. Vso pravico imamo vprašati — zakaj? Vse, kar učitelj, državni nameščenec potrebuje, mora kupiti s svojimi prejemki — (ki mu že pet let ne zadostujejo) — v tretjem draginjskem razredu, kjer se nič ceneje ne dobi, kot pa v prvem ali drugem.

Vprašajte trgovca, ki nam prodaja aprovizacijo in vse drugo, kar potrebujemo. In vam bo znal natančno razložiti, zakaj je na deželi (v tretjem draginjskem razredu) vse dražje, kot pa v mestu. Trгоvec mora po blago v mesto, zaračuna si vožnjo, doma pa hoče imeti pri vsaki najmanjši stvari 30—40% zasluzka.

Poglejmo nekoliko primerov:

En kg masti stane v mestu 20 din, na deželi morate dati 23 din, če hočete jesti nekoliko zabeljeno. Moka je v mestu po 3,50 din, na deželi stane 3,75 din. Celo sladkor je na deželi dražji, ako ga ne kupiš cel kilogram. Pri vsaki stvari si trgovec zaračuna in se opravičuje, da mora od daleč pripeljati. En sežen razžaganih bukovih drv stane v mestu 300 din. V tretjem draginjskem razredu moraš dati za nerazžagan seženj (4 m³) 400 din. Prav tako je s premogom. 1000 kg trboveljskega premoga dobiš v mestu za 420 dinarjev. Na deželi te stane ista količina lignita (ki je 60% slabši od trboveljskega) 450 din, pa še sam si ga moraš zvoziti domov. Seveda ga trgovec dobi po 18 par kg, toda on hoče in mora zaslužiti, da lahko živi. Kaj pa mi? Ali mi učitelji na deželi nimamo pravice živeti? Če živiš v mestu in zbolíš, greš k zdravniku ali pa ga pokličeš domov. Zdravnik ti zaračuna 100 din in s tem si opravil. Kaj na v tretjem draginjskem razredu, kjer je malokje kak zdravnik? Če si oddaljen 20 km od železnice (to je namreč malo), boš plačal:

za prevoz vozniku	200 din
za vlakdo mesta	60 din
za zdravnika	100 din
če nisi čisto proč, boš	
kaj jedel; stalo te bo	50 din
Naenkrat te stane zdravnik	450 din

vajajo prav tako nepravilen sklep, če so že one država, tedaj tudi državni uslužbenec morajo biti njihovi uslužbenec. A če je tako, tedaj morajo ti obiskovati njihove zbornice in pri volitvah glasovati za njihove kandidate.

Te težnje se uresničujejo edino zaradi tega, ker pri nas državni uslužbenec v veliki večini nimajo stalnosti, nego se lahko vsak čas odpustijo, odnosno upokojijo administrativnim putem, kakor pač hoče minister. Res je, da je zakon dal to oblast ministrom, da jo vršijo v interesu službe, toda stvar se dogajajo tako, da oni kakor lahko pri napredovanjih zapostavljajo boljše in povišujejo slabše, tako lahko v službi zadržijo one druge, a iz službe mečejo prve. Obstoja možnost, in ta se tudi izkorišča, da neoporečnega uslužbenca država trenutno vrže na ulico, in to ona ista država, ki sicer preprečuje odpovedi navadnim službodajalcem. V interesu službe je treba s tem sistemom izkreniti, ker se ji uslužbenec ne more z vso iskrenostjo posvetiti, ako nima gotovosti v pogledu svojega obstanka in obstanka svoje družine. Namesto tega bi se moral uvesti sistem, ki bi štiti uslužbenca pred samovoljo, a istočasno zaščitil tudi interese službe. Od tega sistema stalnosti bi morali biti izvzeti samo uslužbenec na položajih, ki imajo političen značaj. Vsem ostalim bi se morala zagotoviti stalnost, tako da bi jim služba mogla prenehati bodisi v primerih, ki jih zakon točno predvideva, ali v primerih kaznivih dejanj. Toda, da bi ta stalnost ne vplivala nepovoljno na službo, bi se morali uslužbenec postaviti pod strog režim odgovornosti, ker ni smoter štiti nekorektnega uslužbenca, nego dobre in sposobne rešiti stalne negotovosti.

Država zahteva od svojih uslužbencev, da varujejo svoje dostojanstvo, in kdor se v tem pogledu pregreši, je podvržen disciplinarnim kaznim. Najmanj, kar se torej od nje lahko zahteva, je, da ona sama spoštuje in ne krši to dostojanstvo. A to svojo dolžnost mora država izpolniti samo tako, ako svoje uslužbenca stavi v položaj, da se za doseg minimuma za svojo eksistenco in eksistenco svoje družine ne morejo v materialnem pogledu izmišljati razne načine, a v moralnem obračati se po raznih vetrovih. To je istočasno tudi njen lastni interes, ker ako so uslužbenec brez ugleda, je tudi ona sama brez avtoritete.

Preračunaj si zdaj, koliko ti ostane od mesečne plače, ki jo dobiš v tretjem draginjskem razredu. Plačati moraš hrano in obroke, ki so vsak mesec neizbežni, od kar smo stopili v službo. Če daš nekaj za časopis in knjige (sicer so to učiteljske kaprice, kakor nekateri menijo, toda prepotrebne), boš videl, da imaš lahko plačo prvega draginjskega razreda, pa ti ostane še vedno le prazen žep.

Iz tega sklepam, da tretji draginjski razred ni Indija Koromandija, kjer se živi napol zastoj. V tem razredu je življenje od dne do dne težje. Trgovci navijajo cene po mili volji, ker ni prave kontrole. Izrabljajo evropski kaos, govorijo stalno o vojni, samo da nič ne razmišlja, ko plačuješ dan za dnem dražje ene in iste predmete.

Tretji draginjski razred je dražji od ostalih, saj mora vsakdo razumeti, da bo kosilo v gorah, kjer ni dobrih cest niti prevoznih sredstev, dražje kot pa v mestu, kjer imaš pri roki mesarjino in trgovino.

Tretji draginjski razred naj izgine. Draginjske doklade naj se izenačijo z ostalimi kraji. S tem pa ni rečeno, da imajo ostali draginjski razredi dovoljne prejemke. Ne. Vsem skupaj nam dajte vsaj toliko, kolikor je potrebno za življenje, ki ga mora učitelj živeti. K.

Vsebinska:

Vprašanje naše meje.

Za boljši položaj državnih uslužbencev.

Tretji draginjski razred.

O učiteljski izobrazbi.

Kmetijski pouk na ljudskih šolah.

Pisma s podeželja.

Dvema zaslužnima obmejnima borcevima v slovo.

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ. — Še nekaj vesti iz vardarske banovine.

LISTEK: Admiral Graf von Spee.

Splošne vesti. — Mladinska matica. — Kaj vse pišejo. — Stanovska organizacija JUU. — Učiteljski pravnik. — Šolski radio. — Novosti na knjižnem trgu.